

KOMUNIKATYWNA KOMPETENCJA W KONTEKŚCIE ZAWODOWEGO WYKSZTAŁCENIA NOWOCZESNEGO NAUCZYCIELA

W artykule analizuje się treść, strukturę i składniki komunikatywną kompetencji współczesnego nauczyciela. Zdeterminowany pilność i zapotrzebowanie zastosowania podejścia komunikatywnego w systemie wykształcenia zawodowego, zasady komunikacyjnej kompetencji nauczycieli we współczesnym szkolnictwie wyższym.

Słowa kluczowe: nauczyciel, kompetencji komunikatywny, podejście komunikatywne, metody nauczania, szkolenie.

COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING OF THE MODERN TEACHER

The article analyzes the content, structure and components of the communicative competence of the modern teacher. Actuality and necessity of application of the competence approach in the training system, the principles of formation of communicative competence of teachers in modern higher education are identified.

Keywords: teacher, communicative competence, competence approach, training methods, training.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті проаналізовано зміст, структуру і складові комунікативної компетентності сучасного вчителя. Визначено актуальність і необхідність застосування компетентнісного підходу у системі професійної підготовки, принципи формування комунікативної компетентності вчителя в системі сучасної вищої освіти.

Ключові слова: вчитель, комунікативна компетентність, компетентнісний підхід, методи навчання, професійна підготовка.

Продиктований потребами сьогодення високий рівень вимог до освіти може бути реалізований тільки тоді, коли вчитель буде високопрофесійним, компетентним фахівцем у своїй галузі. Такий фахівець повинен не тільки сам мати фундаментальну освітню підготовку і володіти професійними знаннями та вміннями, відповідними рівню сучасної психолого-педагогічної науки. Він повинен усвідомлювати значення своєї професійної праці в цілісній системі безперервної освіти, бути професійно мобільним, тобто гнучко реагувати на зміни соціальної ситуації розвитку школярів, опановувати новими психолого-педагогічними вимогами до педагогічного процесу і новими педагогічними технологіями. Це означає, що сучасний учитель - це творчий суб'єкт професійної педагогічної діяльності.

Сьогодення ставить перед фахівцями серйозні вимоги. Серед них – комунікативна компетентність учителя, яка визначається як система внутрішніх ресурсів ефективного розв'язання фахових завдань, а саме: позицій спілкування, ролей, стереотипів, установок, знань, умінь, навичок, яка певним чином пов'язана з цілісністю особистості. Набуття комунікативної компетентності стає домінуючою метою навчання. З огляду на це, актуалізується необхідність підготовки фахівців на новій концептуальній основі у межах компетентнісного підходу.

Аналіз наукових джерел дав змогу констатувати, що комунікативна компетентність – це міждисциплінарний феномен, у визначенні якого відсутня чітка стандартизація. Встановлено, що в науковій літературі його трактують, як: здатність встановлювати і

**Olena Krawczenko-
Dzondza**

Dr., doc.

Drohobyczski

Państwowy Uniwersytet

Pedagogiczny imienia

Iwana Franka

(m. Drohobycz, Ukraina)

підтримувати контакти з іншими людьми; систему внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови комунікативної взаємодії (Ю. Жуков); знання, вміння і навички, необхідні для здійснення комунікативної функції (А. Казарцева, А. Панфілова, Ю. Федоренко) тощо.

Доведено відсутність одностайності й у визначенні структури комунікативної компетентності, яку сучасні науковці характеризують як сукупність:

- емоційно-мотиваційного, когнітивного, поведінкового компонентів (Т. Щербакова);
- комунікативної поведінки і комунікативних цінностей (О. Прозорова);
- комунікативних здібностей, комунікативних знань та комунікативних умінь (Є.

Сидоренко);

- граматична, соціолінгвістична, дискурсивна і стратегічна компетенції (С. Савіньон);
- мовної, предметної, прагматичної компетенцій (Д. Ізаренков);
- вербально-комунікативної, лінгвістичної, вербально-когнітивної, метакомунікативної компетенцій (Н. Гез);

- лінгвістичної, соціокультурної, стратегічної та професійної компетенцій (С. Козак);

- мовної, мовленнєвої та соціолінгвістичної компетенцій (С. Мартиненко, О. Савченко);

- соціокультурної, мовної, мовленнєвої, лексичної і граматичної, фонетичної компетенцій та компетенції щодо процесу говоріння (Ю. Федоренко) тощо.

Відтак констатовано, що комунікативна компетентність не обмежується мовленнєвими вміннями, а проявляється як неодмінна складова соціальної, загальнокультурної компетенції людини, а результатом її формування має бути вміння адекватно виділяти комунікативні цілі та стратегії їх досягнення в мовні форми, а також вміння використання норм мовного етикету і соціальної поведінки в ситуаціях міжкультурного спілкування.

Поняття «комунікативна компетентність» визначається авторами по-різному. У тлумаченні поняття «комунікативна компетентність» Д. Ізаренков виділив такі суттєві ознаки:

а) належність комунікативної компетентності до інтелектуальних здібностей індивіда;

б) діяльнісний характер прояву цих здібностей, необхідною ланкою якого виступає мовна діяльність;

в) формування комунікативних навичок або в процесі природного пристосування людини до умов життя у певному мовному середовищі, або за допомогою спеціально організованого навчання;

г) прояв здібностей в одному або декількох видах мовленнєвої діяльності [1, с. 55].

У працях А. Казарцевої [2]: комунікативна компетентність – це знання, вміння та навички, необхідні для розуміння чужих і формування власних програм мовної поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, і Ю. Федоренко, який визначає компетентність як знання, навички та вміння з галузей лінгвістики [6, с. 18].

Погоджується з ними й А. Панфілова, яка переконана, що комунікативна компетентність – це сукупність знань, умінь, навичок, необхідних фахівцеві для здійснення комунікативної, інтерактивної та перцептивної функцій. Вона включає:

– функції спілкування та його основні характеристики;

– види спілкування та його основні характеристики;

– засоби спілкування: вербальні і невербальні;

– репрезентативні системи і ключі доступу до них: види слухання і техніки його використання;

– «зворотний зв'язок» – запитання і відповіді, форми і методи взаємодії, технології і прийоми впливу на людей [4].

Одні науковці трактують поняття «комунікативна компетенція» і «комунікативна компетентність» як синонімічні структури і визначають їх як здатність, готовність або здатність до виконання комунікативної діяльності. Інші є прихильниками розмежування цих дефініцій, визначаючи комунікативну компетенцію складовою комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність не обмежується мовленнєвими вміннями, а проявляється як неодмінна складова соціальної, загальнокультурної компетенції людини.

Таким чином, комунікативна компетентність – це система внутрішніх ресурсів ефективного розв'язання фахових завдань, а саме: позицій спілкування, ролей,

стереотипів, установок, знань, умінь, навичок, яка певним чином пов'язана з цілісністю особистості.

На нашу думку, поняття «комунікативна компетентність учителя» – це інтегративне утворення, яке виявляється у процесі комунікації як здатність застосовувати необхідні мовні та мовленнєві знання для міжособистісної взаємодії та ефективного спілкування зі школярами.

Формування комунікативної компетенції є неперервний процес розв'язання засобами мови невербальних, поведінкових, актуальних для суспільства і самих студентів завдань, що ведуть до розширення кордонів комунікації, готовності до гнучкої взаємодії з партнером у мовному спілкуванні, до розвитку мовного чуття і рефлексивної діяльності.

Результатом формування комунікативної компетентності повинно стати вміння адекватно перетворювати комунікативні цілі та стратегії їх досягнення в мовні форми, а також уміння використовувати норми мовного етикету і соціальної поведінки в ситуаціях міжкультурного спілкування, в яких актуалізуються знання ситуативного та соціокультурного контекстів.

Вивчення мови – особистісна потреба, яка проявляється в соціальній взаємодії, спілкуванні. Успішність спілкування залежить не тільки від бажання мовця вступити в контакт, але й від уміння реалізувати мовленнєвий намір, що залежить від ступеня володіння одиницями мови та вміння вживати їх у конкретних ситуаціях спілкування (при цьому знання окремих елементів мови саме по собі не може бути віднесене до поняття «володіння мовою як засобом спілкування»). Ці умови володіння мовою становлять сутність комунікативної компетентності, яка відноситься до центральних категорій комунікативної лінгвістики та лінгводидактики.

Варто відзначити, що серед учених відсутня однотайність і в підходах до визначення структури комунікативної компетентності.

Так, Т. Щербакова обґрунтовує трикомпонентну структуру комунікативної компетентності, вважаючи, що до неї входять:

– емоційно-мотиваційний компонент, який створює потребу в контактах, мотиви розвитку компетентності, цінності спілкування, цілі тощо;

– когнітивний компонент, який включає сприймання, уяву, мислення; когнітивний стиль; рефлексивні, оцінні й аналітичні здібності; знання з царини взаємовідносин людей, спеціальні психологічні знання, отримані в процесі навчання; смисли, образ іншого як партнера взаємодії; соціально-перцептивні здібності; особистісні характеристики, які творять комунікативний потенціал особистості;

– поведінковий компонент, тобто індивідуальну систему оптимальних моделей міжособистісної взаємодії; суб'єктивний контроль комунікативної поведінки [7, с. 53].

Л. Поперечна виділила основні комунікативні здібності вчителя:

1) здатність контактувати, тобто вміння встановлювати педагогічно доцільні взаємини з учнями, батьками, вчителями та розуміти їх психологічні особливості;

2) здібність до вдосконалення своєї педагогічної комунікації, набуття комунікативних навичок і умінь;

3) здібність соціально-психологічної адаптації;

4) здібність регулювати внутрішньоколективні, міжколективні та міжособистісні стосунки;

5) здібність передбачати результат та отримувати емоційне задоволення на всіх етапах педагогічного спілкування;

6) здібність здійснювати вплив на об'єкт у процесі комунікативної діяльності може бути досягнута лише за умови чітко визначених завдань;

7) організаторсько-комунікативні здібності – це вміння організовувати спільну з учнями комунікативну діяльність [5].

Д. Ізаренков вважає, що модель комунікативної компетентності складають такі компетенції: мовна, тобто вміння будувати граматично правильні й усвідомлені висловлювання, предметна, що відповідає за зміст висловлювання і забезпечує одержання знань про той фрагмент світу, який є предметом мовлення, і прагматична, яка передбачає здатність використовувати висловлювання в певних мовленнєвих актах, співвідносячи їх із умовами спілкування [1, с. 54 - 55].

Ю. Федоренко виокремлює шість складників комунікативної компетентності:

- 1) соціокультурну компетенцію (країнознавство та лінгвокраїнознавство);
- 2) мовну компетенцію (мовні знання: лексичні, граматичні тощо);
- 3) мовленнєву компетенцію (аудіювання, мовлення, письмо, читання);
- 4) компетенцію щодо процесу говоріння (діалогічне й монологічне мовлення);
- 5) лексичну й граматичну компетенції (знання лексики й граматики та мовленнєві лексичні й граматичні навички);
- 6) фонетичну компетенцію (знання фонетики й мовленнєво-слухово-вимовні навички) [7, с. 65] .

Сучасні українські науковці (С. Мартиненко, О. Савченко) вважають основними структурними компонентами комунікативної компетентності мовну, мовленнєву та соціолінгвістичну компетенції.

На їхню думку, мовна компетенція визначається як певна система знань про українську мову як складне соціокультурне явище і сформовані на цій основі мовні вміння, а саме: фонетичні, орфоепічні, морфемні, лексичні, синтаксичні. Розрізняють вербальну і невербальну комунікації, що використовують різноманітні знакові системи. Відповідно до цього виділяють вербальний і невербальний рівень комунікативної складової компетентності в спілкуванні. Вербальна комунікація застосовує як знакову систему людську вимову, природну звукову мову, тобто систему фонетичних звуків, що охоплює два принципи: лексичний та синтаксичний.

Мовленнєва компетенція охоплює певні знання про точність, влучність, адекватність, правильність використання мовних засобів, знання про особливості використання мовних засобів залежно від типу, стилю мовлення, знання особливостей використання зображувально-виражальних засобів мови, про особливості усного й писемного мовлення, його діалогічну та монологічну форми та є одним із компонентів професійної готовності, реалізації професійного потенціалу майбутнього вчителя початкової школи.

Розвинені мовленнєві вміння, за твердженням С. Мартиненко, є показником педагогічної культури і педагогічної майстерності вчителя. Звичайно, формування професійно значущих мовленнєвих умінь, комунікативної культури відбувається під впливом психофізіологічних, соціокультурних і педагогічних чинників, які сприяють засвоєнню студентами знань про мовленнєву культуру і можливості її застосування відповідно до потреби, особливостей та мети організації педагогічного процесу [3].

Соціолінгвістична компетенція, на їхню думку, є інтегративним утворенням, оскільки акумулює знання та вміння, необхідні для соціального аспекту застосування мови (правил ввічливості, норм, що регулюють стосунки між поколіннями, статями, класами, соціальними групами) визначається динамікою соціальної стратифікації суспільства, культурною орієнтацією його громадян; позитивною соціальною мотивацією людини тощо. Все це загалом характеризує відносну стабільність, традиційність і посилює збереження культурологічної лінії у процесі формування професійних мовленнєвих умінь.

Визначені компоненти є складовими для формування комунікативної компетентності вчителя. Вони не протиставляються один одному, оскільки відображають багатозначність і складність дефініції, що розглядається, а також допомагають більш повному його розумінню й тлумаченню.

На нашу думку, комунікативна компетентність містить наступні складові:

- 1) мовна складова, яка передбачає володіння певною системою знань про мову (лексичні, фонетичні, граматичні, синтаксичні, стилістичні), знання професійної термінології (педагогічної, психологічної, дидактичної, лінгвістичної, літературознавчої, лінгводидактичної тощо), що є основою для розвитку не тільки особистої комунікативної компетентності, але й для наступної професійної діяльності, спрямованої на розвиток комунікативних здатностей майбутніх учителів;

- 2) мовленнєва компетенція, яка передбачає правильність використання мовних засобів залежно від типу, стилю мовлення, знання особливостей використання зображувально-виражальних засобів мови, створення власних висловлювань на задану тему із визначенням усіх умов комунікації і мети, ситуації, обставин спілкування, стилю, типу і жанру мовлення;

- 3) соціокультурна компетенція, яка передбачає здатність здійснювати міжкультурну комунікацію, що ґрунтується на культурних і соціальних нормах комунікативної поведінки; збереження культурологічної лінії у процесі формування професійних мовленнєвих умінь.

Традиційні форми професійної підготовки – лекції, семінарські і практичні заняття – передбачають отримання студентом певної інформації з подальшою можливістю її використання. Однак, як показує досвід, цього недостатньо, насамперед, тому що, отримавши певний обсяг знань, студенти не встигають набути необхідні вміння та навички, без яких знання можуть залишитися неефективними. Також не приділяється належної уваги формуванню професійно-особистісних якостей.

Аналіз сформованості компонентів комунікативної компетентності показує, що у студентів не формується стійка професійна мотивація до самопізнання і саморозвитку, не відбувається вдосконалення професійно-комунікативних знань, умінь, навичок. Розв'язанням проблеми можуть стати навчальні курси, які передбачають використання педагогічних технологій, комплексу дидактичних засобів у процесі професійного навчання майбутніх учителів початкової школи, в той час як у навчальному плані відсутні спеціалізовані курси, що дозволяють цілеспрямовано формувати і розвивати комунікативну компетентність студентів.

Спрямованість навчального процесу на встановлення особистісно-орієнтованої взаємодії - необхідна, на наш погляд, педагогічна умова, яка впливає з необхідності формування у майбутнього педагога компетентності у міжособистісному спілкуванні.

Створенню умов розвитку професійно обумовлених структур особистості сприяють технології особистісно орієнтованої освіти, до яких належать:

- тренінгові технології (професійно-поведінковий тренінг, тренінг рефлексивності);
- діалогічні методи навчання (групові дискусії, аналіз ситуацій);
- ігрові технології (діалогічні, рольові, ділові ігри).

Їхнє використання має ґрунтуватися на низці принципів. Це зокрема:

– принцип особистісного підходу, за якого викладач і студент є односторонніми. Оскільки людське спілкування розпочинається зі встановлення контакту, надзвичайно важливою є первинна комунікативна адаптація, зосередженість на співрозмовникові. В таких умовах зникає внутрішня напруга, зникають комплекси і з'являється взаєморозуміння;

– принцип ситуативності, який передбачає у процесі формування комунікативної компетентності відбір й організацію матеріалу на основі ситуацій і проблем спілкування, адже мотивація спілкування виникає лише в ситуаціях, значущих для співрозмовників;

– принцип моделювання, за яким змістову сторону навчання мають представляти не теми, а проблеми;

– принцип двостороннього характеру навчального спілкування, який полягає в чіткому розподілі функцій між викладачем та студентами. Педагог керує спілкуванням з метою формування, відпрацювання та закріплення навичок і умінь мовленнєвої діяльності; студенти зосереджуються насамперед на спілкуванні, адже засобами мовлення вони можуть вийти за межі навчальних ситуацій;

– принцип диференційованого підходу до формування груп. Навчальні групи мають формуватися із урахуванням вихідного рівня сформованості комунікативної компетентності;

– принцип діяльній основи навчання, який виражається у зовнішній та внутрішній активності студента. Для цього варто збільшувати обсяг індивідуальних, групових та колективних форм навчання і скорочувати обсяг традиційної фронтальної роботи, за якої активно дійовою особою є викладач;

– принцип групової взаємодії, який передбачає розкриття індивідуальності кожного студента через спілкування, для чого в групі має панувати такий психологічний клімат, який дозволить ефективно виявити і розкрити можливості кожного студента. При цьому міжособистісну взаємодію можна розглядати через діади: «викладач – студент», «викладач – група студентів», «студент – студент»;

– принцип орієнтації на професію. Формування комунікативної компетентності студентів ВНЗ неможливе без урахування специфіки опановуваної професії, для чого пропонувані завдання мають відображати ситуації із професійної діяльності.

Впровадження у професійну підготовку вчителя елективного курсу «Основи педагогічного спілкування» передбачає ознайомлення студентів із сутністю спілкування і його особливостями та максимально сприятиме розвитку комунікативного потенціалу студентів-педагогів, а також тих особистісних якостей, які є найбільш значущими в плані вдосконалення комунікативної компетентності. Теоретичний матеріал, а також розроблені для курсу вправи насамперед спрямовувалися на: формування та розвиток базових знань

щодо міжособистісного та професійного спілкування, які сприятимуть успішній професійній діяльності майбутнього вчителя; формування інтересу до саморозвитку, особистісного та професійного зростання; формування у студентів уявлення про майбутню професійну діяльність, необхідні комунікативних знання для успішного функціонування як фахівця і особистості.

Таким чином, очікуваними результатами формування комунікативної компетентності у процесі професійної підготовки є:

– сформованість мотивації студентів до продовження вивчення елективного курсу; формування розуміння його сутності та значущості;

– сформованість поняття «комунікативної компетентності» та її значущості для ефективної професійної діяльності педагога;

– сформованість умінь виявляти усвідомленість у використанні прийомів вербальної і невербальної комунікації на рівні прийому, розуміння інформації, вміння проводити аналіз застосовуваних вербальних і невербальних сигналів відповідно до очікуваних результатів комунікації;

– сформованість умінь усвідомлено проявляти ініціативу у використанні комунікативних знань і вмінь; розуміння необхідності співпраці, запам'ятовування і структурування набутого досвіду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Изаренков Д. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов / Д. Изаренков // Русский язык за рубежом. – 1990. – № 4. – С. 54 -60.

2. Казарцева О. Культура речевого общения: теория и практика обучения : учеб. пособие / О. Казарцева. – М. : Флинт, Наука, 1999. – 496 с.

3. Мартиненко С. Сучасні підходи до формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи / С. Мартиненко, Н. Кипиченко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : педагогічні науки (14.). - С. 85 - 89.

4. Панфилова А. П. Интерактивные технологии формирования коммуникативной компетентности руководителей социально-культурной сферы : дисс... докт. пед. наук / А. П. Панфилова. – Спб., 2000.

5. Поперечна Л. Ю. Комунікативні здібності вчителя як одна з важливих складових його професіограми / Л. Ю. Поперечна // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – Вип.1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2012_1_14.pdf

6. Федоренко Ю. П. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування / Ю. С. Федоренко // Рідна школа. – 2002. – № 1. – С. 63 - 65.

7. Щербакова Т. Н. Психологическая компетентность учителя : содержание, механизмы и условия развития : монография / Т. Н. Щербакова. – Ростов н/Д, 2005.

COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING OF THE MODERN TEACHER

O. KRAWCZENKO-DZONDZA

Dictated by the needs of the present high level requirements for education can only be realized when the teacher is highly professional, competent expert in his field. Such a specialist needs not only to have basic educational training and possess the professional knowledge and skills corresponding to the level of modern psychological and pedagogical science. He must realize the value of their professional work in the whole system of continuing education to be professionally mobile, that is, to respond flexibly to changes in the social situation of development of students, to develop new psycho-pedagogical requirements of teaching process and new teaching technologies. This means that the modern teacher is a creative subject in professional activity.

The present confronts professionals serious requirements. Among them, the communicative competence of the teacher, which is defined as the system of internal resources for the effective solution of professional tasks, namely: position communication, roles, stereotypes, attitudes, knowledge, and skills, which in a certain way connected with the integrity of the individual. The acquisition of communicative competence becomes a dominant aim of education. Given this, actualizarea the need for training on the new conceptual basis in the framework of the competence approach.

Analysis of scientific sources allowed to say that communicative competence is an interdisciplinary phenomenon, the definition of which there is no clear standardization. Established in scientific literature it is interpreted as: the ability to establish and maintain contacts with other people; the system of internal resources necessary to build communicative interaction (Y. Zhukov); and the knowledge and skills necessary to implement communicative functions (A. Kazartseva, A. Panfilov, Y. Fedorenko) and others.

Proved the lack of unanimity in the definition of the structure of communicative competence, which modern scientists describe as a combination of:

- emotional-motivational, cognitive, and behavioral components (T. Scherbakova);
- communicative behavior and communicative values (V. Prozorova);
- communicative abilities, communicative knowledge and communicative skills (Is. Sidorenko);
- grammatical, sociolinguistic, discourse and strategic competence (C. Sauvignon); language, substantive and pragmatic competences (D. Zarenkov);
- verbal-communicative, linguistic, verbal-cognitive, metacommunicative skills (N. Gueuze);
- linguistic, sociocultural, strategic and professional competence (C. Kozak);
- language, speech, and sociolinguistic competence (P. Martynenko, A. Savchenko);
- socio-cultural, language and speech, lexical and grammatical, phonetic skills and competences in the process of speaking (Y. Fedorenko) and others.

Therefore it was stated that communicative competence is not limited to verbal abilities, and manifests as an indispensable component of social cultural competence of man, and the result of its formation must be the ability to adequately highlight the communication goals and strategies of their achievement in language forms and ability to use rules of speech etiquette and social behavior in situations of intercultural communication.

The concept of "communicative competence" is defined by authors differently. In the interpretation of the concept "communicative competence" D. Zarenkov identified the following essential features:

- a) affiliation of communicative competence to the intellectual abilities of the individual;
- b) activity-based nature of these abilities, an essential element of which is speech activity;
- c) formation of communicative skills or in the process of natural adaptation of man to the conditions of life in a certain language environment, or through specially organised training;
- d) the manifestation of skills in one or more types of speech activity [1, p. 55].

In A. Kazantseva [2]: communicative competence is the knowledge and skills necessary for understanding others and development of own programs of speech behavior adequate to the goals, areas, situations, and Y. Fedorenko, who defines competence as the knowledge, skills and abilities of the branches of linguistics [6, p. 18].

Agrees with them and A. Panfilov, who believes that communicative competence is a set of knowledge and skills needed by the specialist for the implementation of communicative, interactive and perceptual functions. It includes:

- functions of communication and its main characteristics;
- types of communication and its main characteristics;
- means of communication: verbal and nonverbal;
- a representative system of keys and access to them; hearing and technics of its use;
- feedback – questions and answers, forms and methods of interaction, technologies and methods of influence on people [4].

Some scholars interpret the concept "communicative competence" and "communicative competence" as synonymous structures and define them as the ability, willingness or ability to perform communicative activities. Others are supporters of the separation of these definitions, defining communicative competence component of communicative competence. Communicative

competence is not limited to verbal abilities, and manifests as an indispensable component of social cultural competence of the person.

Thus, communicative competence is a system of internal resources for the effective solution of professional tasks, namely: position communication, roles, stereotypes, attitudes, knowledge, and skills, which in a certain way connected with the integrity of the individual.

In our opinion, the concept of "communicative competence of the teacher is an integrative education, which is manifested in the process of communication as the ability to apply the necessary language and speech knowledge for interpersonal interaction and effective communication with students.

Formation of communicative competence is a continuous process of solution by means of non-verbal language, behavioral, relevance to society and students' tasks, leading to the expansion of the boundaries of communication, willingness to flexible working with a partner in speech communication, to the development of the language instinct and reflexive activities.

The result of the formation of communicative competence should be the ability to adequately transform communicative goals and strategies to achieve them in the linguistic forms and the ability to use rules of speech etiquette and social behavior in situations of intercultural communication, in which aktualisierte knowledge of situational and sociocultural contexts.

Learning the language of personal need, which manifests itself in social interaction, communication. The success of communication depends not only on the desire of the speaker to make contact, but also on the ability to realize speech intention, which depends on the degree of ownership of the units of language and the ability to use them in specific situations (in this case knowledge of the individual elements of the language itself may not be related to the concept of "language as means of communication"). These terms of proficiency are the essence of communicative competence, which refers to the Central categories of communicative linguistics and linguistic didactics.

It is worth noting that among scientists there is no unanimity in approaches to the definition of the structure of communicative competence.

So, T. Shcherbakova justifies a three-component structure of communicative competence, considering that it includes:

- emotional-motivational component, which creates the need for contact, the motives for the development of competence, values, communication, goals, etc.;
- cognitive component, which includes perception, imagination, thinking; cognitive style; reflective, evaluative and analytical skills; knowledge of the relationship between people and the special psychological knowledge obtained in the learning process; meaning, the image of the other as a partner interaction; social-perceptual abilities; personal characteristics that create the "communicative potential of the personality";
- behavioral component, i.e. the individual optimal models of interpersonal interaction; subjective control of communicative behavior [7, p. 53].

L. Poperechna singled out the basic communicative skills of the teacher:

- 1) the ability to contact, that is, the ability to establish a pedagogically appropriate relationships with students, parents, teachers and to understand their psychological characteristics;
- 2) the ability to improve their academic communication, the acquisition of communicative skills and abilities;
- 3) the ability of socio-psychological adaptation;
- 4) the ability to regulate nutrition, myCollection and interpersonal relationships;
- 5) the ability to foresee the result and to obtain emotional satisfaction at all stages of pedagogical communication;
- 6) the ability to exercise influence in the process of communicative activities can be achieved only under the condition of clearly defined objectives;
- 7) organizations communicative skills is the ability to organize jointly with the students communicative activities [5].

D. Izarenkov believes that the model of communicative competence consists of the following competence: linguistic, that is, the ability to build grammatically correct, and lucid statements, the subject responsible for the content of the statements and provides knowledge about the fragment of the world, which is the subject of speech, and pragmatic, which involves

the ability to use speech in certain speech acts, relating them to the conditions of communication [1, pp. 54 - 55].

Y. Fedorenko identifies six components of communicative competence:

- 1) socio-cultural competence (geography and linguistics);
- 2) the language competence (linguistic knowledge: lexical, grammatical, etc.);
- 3) the speech competence (listening, speaking, writing, reading);
- 4) the competence regarding the process of speaking (dialogue and monologue speech);
- 5) lexical and grammatical competence (knowledge of vocabulary and grammar and language lexical and grammatical skills);
- 6) phonetic competence (knowledge of phonetics and mollendo-auditory and spoken skills) [7, p. 65].

Modern Ukrainian scientists (S. Martynenko, A. Savchenko) are considered major structural components of communicative competence language, speech and sozomenou competence.

In their view, linguistic competence is defined as a system of knowledge about the Ukrainian language as a complex sociocultural phenomenon and formed on the basis of verbal ability, namely, phonetic, orthoepic, morpheme, lexical, syntactical. Distinguish between verbal and nonverbal communication, using various sign systems. According to this distinguish verbal and non-verbal communication component of competence in communication. Verbal communication uses as a symbolic system of human speech, natural sound language, i.e., phonetic sounds, which covers two phases: lexical and syntactic.

Speech competence covers certain knowledge about accuracy, precision, suitability, correct use of language means, knowledge about the peculiarities of the use of linguistic resources depending on the type, style of speech, knowledge of the characteristics of the use of figurative-expressive means of the language, peculiarities of speech and writing, his dialogue and monologue shape and is one of the components of professional readiness, realization of professional potential of future primary school teachers.

Developed speech skills, according to S. Martynenko, is an indicator of pedagogical culture and pedagogical skill of the teacher. Of course, the formation of professionally significant speech skills, communicative culture is influenced by physiological, socio-cultural and pedagogical factors that contribute to students knowledge about voice culture and the possibilities of its application in accordance with the necessity, nature and purpose of the organization of the pedagogical process [3].

Sociolinguistic competence, according to them, is an integrative education, because it accumulates knowledge and skills necessary for social aspect of language use (rules of politeness, norms governing relations between generations, sexes, classes, social groups) is determined by the dynamics of social stratification, the cultural orientation of its citizens; the positive social motivation of the person. All of this characterizes the relative stability, tradition and enhances the preservation of cultural lines in the process of formation of professional speech skills.

Specified components are components for formation of communicative competence of the teacher. They are not opposed to each other, because they reflect the ambiguity and complexity of definition, examines, and also help more fully its understanding and interpretation.

In our opinion, communicative competence includes the following components:

1) linguistic component, which involves the possession of a certain system of knowledge about language (lexical, phonetic, grammatical, syntactic, stylistic), knowledge of professional terminology (pedagogical, psychological, didactic, linguistic, literary, lingvodidactics the like), which is the basis for the development of not only personal communicative competence, but also for professional activities aimed at the development of communicative skills of future teachers;

2) verbal competence, which involves the correct use of language means depending on the type, style of speech, knowledge of the characteristics of the use of figurative and expressive means of language, creating his own statements on a given topic with the definition of a communication and the purpose, situation, circumstances of communication, style, type and genre of speech;

3) socio-cultural competence, which involves the ability to exercise intercultural communication, based on cultural and social norms of communicative behavior; the preservation of cultural lines in the process of formation of professional speech skills.

Traditional forms of training: lectures, seminars and practical classes include student specific information with the further possibility of its usage. However, as experience shows, this is not enough, primarily because, having a certain amount of knowledge, students do not have time to acquire the necessary skills, without which knowledge may remain ineffective. Also neglected the formation of professional-personal qualities.

Analysis of formation of the components of communicative competence indicates that students have not formed a stable professional motivation to self-development, no improvement of professional-communicative knowledge and skills. The solution to the problem may be a training courses that involve the use of educational technologies, the complex of didactic means in the process of professional training of future primary school teachers, while in the curriculum no specific courses targeted to form and develop communicative competence of students.

Orientation of educational process on the establishment of student-centered interaction is needed, in our view, pedagogical condition, which follows from the necessity of forming of future teacher competence in interpersonal communication.

To create conditions for the development of professionally caused by the structures of the individual contribute to the technologies of personality-oriented education, which include:

- technology training (vocational and behavioral training, training of reflexivity);
- Dialogic teaching methods (group discussion, analysis of situations);
- gaming technology (dialogue, role-playing, business games).

Their use should be based on several principles. This in particular:

– the principle of personal approach, in which teacher and student are like-minded. Since human communication begins with the establishment of contact, it is extremely important that the primary communicative adaptation, focus on the source. In such circumstances, internal stress disappear, disappear in the complexes and a mutual understanding;

the principle of temporality, which involves in the process of formation of communicative competence in the selection and organization of material based on situations and problems of communication, after all, the motivation of communication arises only in situations meaningful to the interlocutors;

– principle simulations, for which the content side of education should not represent topics, and problems;

– the principle of the bilateral nature of academic communication, which is a clear distribution of functions between the teacher and students. The teacher directs the communication to the formation, development and consolidation of the skills and abilities of speech activity, students focus primarily on communication, because the media outlets they can go beyond learning situations;

– the principle of a differentiated approach to the formation of groups. Study groups should be formed taking into account the initial level of formation of communicative competence;

– the principle of activity bases of teaching, which is expressed in the external and internal activity of the student. To do this is to increase individual, group and collective forms of education and to reduce traditional front-loading operation during which an active participant is the teacher;

– the principle of group interaction, which involves the disclosure of the individuality of each student through communication, the group must be a psychological climate that will effectively identify and solve individual student's capabilities. While interpersonal interaction can be seen through the dyad "teacher – student", "teacher – group of students," "student – student";

– the principle of orientation on the profession. The formation of communicative competence of students is impossible without specifics of opanowane profession, which proposed objectives should reflect the situation of professional activities.

The introduction of professional training of the teacher of the elective course "Basics of pedagogical communication" suggests to familiarize students with the essence of communication and its characteristics and to contribute to the development of the communicative potential of students and educators, as well as those personal qualities that are most significant in terms of improvement of communicative competence. The theoretical material and is designed for a course of exercises primarily aimed at: formation and development of basic knowledge about interpersonal and professional communication, which will contribute to successful professional activity of future teachers; formation of interest in self-development, personal and professional growth; the formation of students' ideas about the future professional activity, the necessary communication skills for successful functioning as an expert and personality.

Thus, the expected results of formation of communicative competence in the process of professional training are:

– the formation of students' motivation to continue learning elective course; formation of understanding of its nature and significance;

– the formation of the concept of "communicative competence" and its importance for effective professional activity of the teacher;

– accurately ability to demonstrate awareness in the use of methods of verbal and non-verbal communication at the level of reception and understanding of information, ability to analyze applied verbal and non-verbal signals according to the expected results of communication;

– formation of skills to consciously take the initiative to use the communication knowledge and skills; understanding the need for cooperation, memorization and structuring the acquired experience.

REFERENCE:

1. Izarenkov D. Bazysnie sostavlyayushhyye kommunykatyvnoy kompetencyy y yx formyrovanye na prodvynutom etape obuchenyya studentov-nefyologov / D. Izarenkov // Russkyj yazik za rubezhom. – 1990. – № 4. – S. 54 -60.

2. Kazarceva O. Kultura rechevogo obshhenyya: teoryya y praktyka obuchenyya : ucheb. posobye / O. Kazarceva. – M. : Flynt, Nauka, 1999. – 496 s.

3. Martynenko S. Suchasni pidxody do formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti majbutnogo vchytelya pochatkovoyi shkoly / S. Martynenko, N. Kypychenko // Naukovyj visnyk Volynskogo nacionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrayinky : pedagogichni nauky (14.). - S. 85 - 89.

4. Panfylova A. P. Interaktyvnie texnologyy formyrovannya kommunykatyvnoy kompetentnosti rukovodytelej sotsyalno-kulturnoy sferi : dyss... dokt. ped. nauk / A. P. Panfylova. – Spb., 2000.

5. Poperechna L. Yu. Komunikatyvni zdibnosti vchytelya yak odna z vazhlyvyx skladovyx jogo profesiogramy / L. Yu. Poperechna // Visnyk Nacionalnoyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny. – 2012. – Vyp.1. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2012_1_14.pdf

6. Fedorenko Yu. P. Komunikatyvna kompetenciya yak najvazhlyvishyj element uspishnogo spilkuvannya / Yu. S. Fedorenko // Ridna shkola. – 2002. – № 1. – S. 63 - 65.

7. Shherbakova T. N. Psyxology cheskaya kompetentnost uchytelya : sodержanye, mexanyzmi y uslovyya razvytyya : monografyya / T. N. Shherbakova. – Rostov n/D, 2005.